

KUZEY ANADOLU'NUN ÜST VÎZEEN GONIATITES'LERİ

G. H. T. WAGNER-GENTJS

GİRİŞ

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne ait birkaç Goniates parçası, tâyin edilmek üzere bana verildi.* İçinde üç tanesi tâyin edilebilecek durumda olan bu numuneler Prof. W. J. JONGMANS ve Dr. F. CHARLES tarafından toplanmıştır. Tâyini mümkün olan numunenin biri Zonguldak, Bartın civarı Karapınar mevki. Koca reis vadisi gri şistleri içinde muhafaza edilmiş bir iz olup, Jongmans tarafından getirilmiştir. Bu şistler pek çok Ostracod kavkısı, Goniates kavkısı ve sürüklenmiş bazı bitki kalıntıları ihtiva etmektedirler. Mütebaki parçalar arasında bir Calamites gövde izi mevcut olup, Jongmans tarafından (M.T.A. Rapor No. 954, s. 54) *Mesocalamites* veya *Asterocalamites* sp. olarak tâyin edilmiştir. Tâyini mümkün diğer iki numune ise Zonguldak bölgesi Karasakal penceresinden, Charles tarafından bulunmuştur. Bunlar Ostracod kavkıları, Goniates kalıntıları ve bitki fosilleri ihtiva eden koyu gri şistler içerisinde bulunmaktadırlar. Tâyin edilebilen her iki mevkîye ait numunelerin tavsifleri aşağıda verilmiştir.

NUMUNELERİN TAVSİFLERİ

Goniates falcatus ROEMER
Levha I, şekil 1

JONGMANS'ın Zonguldak, Bartın civan Kocareis vadisinden bulmuş oldu-

* Mevzuubahis numunelerin tarafımdan tâyin ve neşrini sağlıyan M. T. A. Enstitüsüne burada teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

gu yegâne numune olup, yalnız bir kabuk parçasının izinden ibarettir ve sütün çizgisi müşahade edilememiştir.

Tezyinat spiral çizgiler ve çok ince, falcate (yarım S şeklinde) ışınsal çizgiler ihtiva eder. Bu ışınsal çizgiler münavebeli olarak çıkıntılı olup, bu hal tezyinata çatı sitilinde bir manzara verir.

Goniates falcatus ROEMER, Almanya Vestfalyenin III (3 seviyesinde (H. SCHMIDT, 1924, s. 499), İngiltere'nin Plb seviyesinin üstünde (BISAT, 1927, s. 124), Belçika'nın Üst Vizeeninde (DELEPINE, 1940, s. 11), ve kuzeybatı İspanya'nın Üst Vizeeninde (det. Geological Survey London in KANIS, 1956, s. 402) tanınmaktadır.

Goniates striatus (SOVERBY)
Levha I, şekil 2

Mevzuubahis spesies yalnız kavkı tezyinatının bir parçasını ihtiva etmekte olup, Zonguldak Karasakal penceresine ait bir numunedir. Kavkı ince ve çok sık ışınsal çizgiler tarafından kat'edilmiş spiral çizgilerle tezyin edilmiştir. Işınsal çizgiler ombilikten çıkarken hafifçe öne doğru ilerlerler ve yanda takriben dik bir açı ile spiral çizgileri kat'ederler. Ondan sonra yandan karın tarafına geçiş kısmında hafifçe arka tarafa doğru eğilirler. Yukarda izah edilen numune yan taraftan ziyade Ombilik civarında çok sık olan spiral çizgilerle karakterize edilmiş *Goniates maximus* BISAT'tan spiral çizgilerinin çok muntazam olarak tanzim edilmiş olmasıyla tefrik edilir (cf. BISAT, 1934, pl. XXII, fig. 4). Tür-

kiye numunesi *Goniatites wedberense* BISAT'tan hakiki spiral çizgilerinin mevcudiyetiyle farkeder. Halbuki, *G. wedberense* kâhil halde ışınsal çizgiler tarafından çentikli bir şekle girmiş spiral çizgiler ihtiva ederler (cf. BISAT, 1934, pl. 24, fig. 3). Diğer taraftan bizim numunemiz *Goniatites uvaddingtoni* BISAT ile müşterek olup, aynı tip tezyinat ile karakterize edilmiştir (cf. BISAT, 1927, pl. Via, fig. 5d), Bununla beraber *G. uvaddingtoni*'de müşahade edilen yan (flank) kısmın karın (ventral) kısmına geçiş yerinde ışınsal çizgilerin arka tarafa doğru eğilmesi, bizim numunemizde o derece bâriz değildir. Bu sebepten Türkiye numunesi en çok, tavsifi ve şekli BISAT tarafından verilmiş olan *Goniatites striatus* (SOWERBY) a uymaktadır (1934, pl. XIX, fig. 1). Mamafih bizim numunemizde ışınsal çizgiler İngiltere Karboniferinin mümessili olan ö. *striatus** nazarın biraz daha sıkışık olabilir.

Goniatites striatus (SOWERBY) nın İngiltere'de B zonu fosilleriyle beraber bulunduğu malûmdur (BISAT, 1934, s. 302). Almanya'da ise III (3 seviyesinde tanılıyor (H. SCHMIDT, 1924). Belçika'da (DELEPINE, 1940, s. 11) ve Kuzeybatı İspanya'da (DELEPINE, 1943) Üst Vizeene ait olduğu malûmdur.

Goniatites crenistria PHILLIPS
Levha I, şekil 3

Karasakal penceresinin ikinci tâyin edilebilir numunesi, muhtemelen kavkı-

nın karın ve yan kısmına ait bir parçasının tezyinatını göstermektedir. Açıkça müşahade edilebilen çentikli ışınsal çizgiler mevcuttur; bunların şekli posta pulunun kenarlarına benzetilebilir. Kavkının karın kısmında ışınsal çizgiler sinüs şeklindedirler.

Goniatites crenistria PHILLIPS İngiltere'de B zonunun üst kısmında Plb seviyesinde bulunur (BISAT, 1927, s. 123). Belçika'da Üst Vizeene (DELEPINE, 1940, s. 11), Almanya'da (Vestfalyen) III seviyesinde (H. SCHMIDT, 1924) ve Kuzeybatı İspanya'da ise Üst Vizeene (yazarın neşredilmemiş malûmatı).

MÜNKAŞA

JONGMANS tarafından toplanmış olan *G. falcatus* olarak tâyin edilen bir fosil parçası Üst Vizeeni gösterir (Almanya, III p seviyesi; İngiltere Pic seviyesi). Netice olarak Kocareis vadisinden gelen şistler bu sebepten dolayı Üst Vizeene atfedilecektir.

Karasakal penceresindeki CHARLES' in mevkiinde temsil edilen *G. striatus* ise, İngiltere'de Plb ve Almanya'da III [3 seviyesinde bilinmektedir ve *G. erenistria*, İngiltere'de Plb seviyesi B zonunun üst kısmını temsil eder. Her iki spesies de Üst Vizeeni gösterir. Tabii diğer bir imkâna da sahip bulunuyoruz ki, bunlar katî olarak Plb seviyesini gösterirler. Fakat bu mevkide mevcut fosillerin azlığı, İngiltere'nin stratigrafik tevalisi ile esaslı bir korelasyon yapmaya imkân

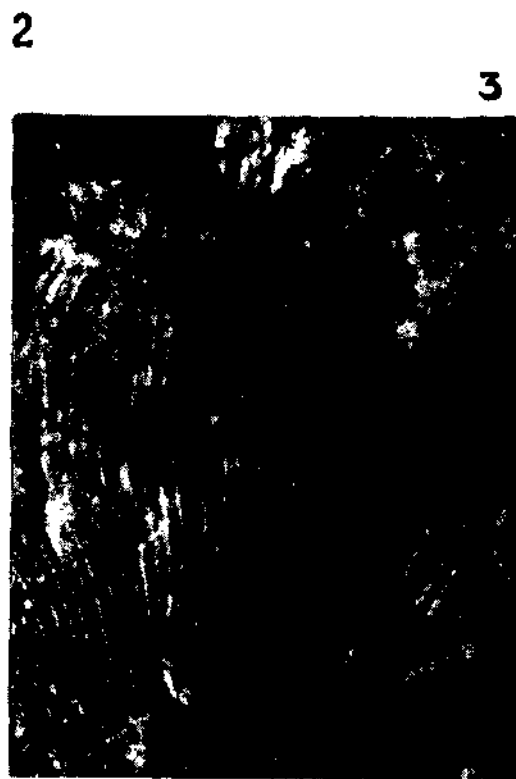
LEVHA - I

Şekil 1 - *Goniatites falcatus* ROEMER - Parça tipik falkat tezyinatı gösteriyor.
Mevkii : Kocareis vadisi.

Şekil 2 - *Goniatites striatus* (SOWERBY) - Tezyinatın bir parçası, tipik spiral çizgileri ve bunları kat'eden ışınsal çizgileri gösteriyor.
Mevkii : Karasakal penceresi.

Şekil 3 - *Goniatites crenistria* PHILLIPS - Çentikli ışınsal çizgileri gösteren tezyinatın bir parçası.
Mevkii : Karasakal penceresi.

NOT : Bütün şekiller 6X defa büyütülmüştür.

vermez. Bilhassa burada münakaşası yapılan *G. crenistria* numunesinin ileri bir form olup olmadığını tâyin edebilmem için elzem olan sütür çizgisi mevcut değildir.

DELEPINE (1933, s. 160-161) ilk defa olarak birkaç Türkiye Goniatites'inin tâyin ve tavsifini yaptı. Bunlar *Beyrichoceras* as cf. *obtusum* (PHILLIPS) ve *G. crenistria* PHILLIPS kavkı tezyinatını gösterir bir parçadır. Her iki numune de Zonguldak bölgesinden geliyor. Bunlar CHARLES tarafından Tarlağzı'nın ince taneli şistleri içerisinde bulunmuş olup Üst Dinansiyen yaşındadırlar. Bu bakımdan DELEPINE *B. obtusum* gibi *G. crenistria* nın da Üst Vizeen yaşında olduğunu işaret etti ve Tarlağzı'nın ince taneli şistlerinin stratigrafik pozisyonunu tesbit

bakımından değerlerinin çok mühim olduğunu beyan etti. BISAT (1934, s. 293) *B. obtusum'un* İngiltere Üst Vizeenin P1b horizonunda bulunmuş bir form olduğunu ifade etti. Bu da gösteriyor ki bu mevkiden gelen *G. crenistria* numunesi muhtemelen ileri bir formdur. Bununla beraber, bu hale göre, iki numunenin geldikleri tabakaların «İngiltere'de tanınan P1b seviyesiyle» aynı stratigrafik seviyeyi gösterdiklerine hüküm vermek, biraz ileri gitmek olur.

SONUÇ

Netice olarak yukarda tavsifleri yapılan ve münakaşada izah edilen numunelerin ve bunları ihtiva eden sahrelerin Üst Vizeen yaşında olduğunu söyleyebiliriz.

B İ B L İ O G R A F Y A

- BISAT, W. S. : The Carboniferous Goniatite Zones of England and their Continental equivalents. *C. R. Ier Congrès pour l'avancement de Stratigraphie carbonifère, Heerlen, Holland*, p. 117-133, pl. VI, Via. 1927.
- BISAT, W. S. : The Goniatites of the «Beyrichoceras» Zone in the North of England. *Proc. Yorkshire Geol. Soc.*, Vol. XXII, p. IV, p. 280-309, pl. XVII-XXIV. 1934.
- DELEPINE, G. : Une étude de quelques fossiles particulièrement abondants dans le Paléozoïque des environs de Bartine - Zonguldak. *Mem. Soc. Geol. de Belgique*. T. 7, p. 152-161, pl. VII, f. 13. 1933.
- DELEPINE, G. : Les Goniatites du Dinantien de la Belgique. *Mim. Musée Royale Hist. Nat. Belgique*. 91, p. 1-91, pl. I-V, 1940.
- DELEPINE, G. : Les faunes marines du Carbonifère des Asturies (Espagne). *Mem. Ac. Sci. Inst. France*, 66, p. 1-122, pl. I-VI. 1943.
- JONGMANS, W. J. : Verzeichniss der Flören in den Anatolischen Kohlenbecken. *M. T. A. Enstitüsü, 954 No. lu Rapor (neşredilmemiş)*.
- KANIS, J. : Geology of the Eastern Zone of the Sierra del Brezo (Palencia - Spain). : *Leidse Geologische Med.* T. XXI, p. 377-445. 1956.
- SCHMIDT, H. : Die carbonischen Goniatiten Deutschlands. *Jahrb. Preuss. Geol. Landesanst. Berlin*. T. XLV, s. 489-609, pl. 18-26, 1924.